

getemde dorpskind, dat na Pol's geboorte heelmaal opgaat in de zorg voor haar zoon; de oude, statige Abdis, Dame Marie-Madeleine, en nog zoveel anderen. Bruisend van leven zijn ze, in hartstochtelijke vitaliteit leeft heel deze kleine gemeenschap van dorpsmensen zijn lusten uit.

En dit beantwoordt meteen de vraag in hoever we dit boek kunnen waardeeren. Ondanks alle voortreffelijke milieu-schildering en prachtige karakterteekening is „De populieren fluisteren” voor ons onaantvaardbaar. Deze mensen, die trouw ter misse gaan en in de schaduw der kerk leven, houden er zedelijke begrippen op na, waar we als Christenen vierkant tegenover staan. De Christus, Wiens beeld aan alle stammeekens hangt, is niet meer dan een symbool. En dat symbool wordt dan nog vaak zóó gebruikt dat het ons als profaan aandoet. Dit laatste maakt dat bij de beoordeling van „De populieren fluisteren” onze bezwaren nog grooter zijn dan bij die van „Er voert geen weg buitenom”. Bij het laatst-besproken boek valt de afwijzing ons zwaarder, omdat het ontegenzeggelijk literair veel hooger staat. Maar als we bij de al of niet waardeering van den z.g. „modernen roman” niet principieel blijven, wat voor nut heeft deze rubriek dan tenslotte?

M. GR. GILHUIS—SMITSKAMP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

De Kerk „buiten de volksgemeenschap”.

Het is niet wel mogelijk Brachmann in zijn verdediging van Rosenberg op den voet te volgen; we moeten ons tot enkele gedeelten van zijn betoog beperken. Nogmaals zij erop gewezen, dat de brochure van dezen ex-theoloog: „Alfred Rosenberg und seine Gegner”, tot de belangrijkste geschriften behoort, die zich met den Duitschen kerkelijken strijd bezighouden. De brochure van Brachmann geeft de meening der machthebbers duidelijk weer. De besluiten, welke den laatsten tijd genomen zijn, de toenemende invloed der z.g. Thüringer richting (in het vorige artikel werd een uittaling van een der prominente vertegenwoordigers dezer richting weergegeven), wijzen er op, dat de druk op de kerk toeneemt, teneinde haar te bewegen haar oude grondslagen te verlaten. Van vrijheid is geen sprake meer; haar belijdenis „moet veranderen” in den zin zooals Rosenberg en de zijnen dat wenschen. Het geschrift van Brachmann is als het ware het programma, dat in dezen tijd tot uitvoering wordt gebracht.

Hoe hij zich de positie en taak der Kerk denkt, blijkt uit de beantwoording van een verwijt, dat Evangelische predikanten tot Rosenberg gericht hebben. Rosenberg, zeiden zij, belast de volksgemeenschap met een heftigen geloofsstrijd en hij bedreigt daardoor die gemeenschap. Wordt dit verwijt aanvaard? Natuurlijk niet! Brachmann is verontwaardigd. „Wanneer”, schrijft hij, „iemand er aanspraak op mag maken, een groot gedeelte van zijn leven slechts aan die ééne taak: het scheppen van een innerlijk gegronde volksgemeenschap te hebben gewijd, dan is dat wel Alfred Rosenberg. Dat zij niet bereikt kan worden zonder dat het individu offers, ook geestelijke offers, brengen moet, daarop heeft Rosenberg herhaaldelijk gewezen. Dat behooren de ambtelijk aangestelde zielverzorgers toch eigenlijk te begrijpen. In plaats daarvan hebben zij gemeend het zwaarste verwijt te moeten uiten, dat tegenwoordig onder ons bestaat: Rosenberg zou de volksgemeenschap bedreigen. We kunnen thans rustig en zakelijk vaststellen: de leiders van het kerkelijk Protestantisme (zij namelijk, die de verklaring van Kassel ondertekenden) hebben voor den strijd om een innerlijk gegronde volksgemeenschap die werkelijke historische betekenis heeft, afgedaan, nadat zij zelf met duidelijke woorden hebben bewezen, dat hun het wezen der Duitsche volksgemeenschap en de grondslagen harer wording, verborgen zijn gebleven. Hun rangorde der waarden is inderdaad een zoo geheel andersoortige dan die van het volksche Duitschland, dat een openlijke voortzetting van het „gesprek” met deze lieden, tot een belasting en bedreiging der volksgemeenschap zou leiden.

Het is gewenscht een oogenblik bij deze woorden „stil te staan”. De begeerte om de belijdende kerk buiten de volksgemeenschap te stellen, wordt in het machtige rijk hoe langer hoe sterker. Zij uit zich niet alleen in den wil de Duitsche jeugd aan de kerkelijke opvoeding te onttrekken, zij stelt ook eischen aan de verkondiging in de kerken. Van daar de tegenwoordig krachtig gestelde vordering den Bijbel in Duitschen zin te „herzien”, de psalmen te verwijderen, de belijdenis geheel te „reformieren”. En dat alles onder de leus, dat het „Joodsche element” verwijderd moet worden. Het recept is heel eenvoudig: elk woord, dat aan de leiders niet bevalt, is Joodsch en daarom verderfelij. Zelfs woorden als „Bethesda” en „Bethel”, die de belijder niet anders dan met ontroering leest, zijn, zooals pas nog werd betoogd, een gruwel.

En de redeneering is (men zie het stuk van Dr Brachmann) heel simpel. Wanneer de geloovige klaagt, dat de aanval op zijn belijdenis in strijd komt met de beloften en hem daarom tot heilig verzet dwingt, staan de machthebbers met hun antwoord gereed. Niet de aanvallers zijn schuldig, maar zij, die het wagen zich te verdedigen. Zij „zijn immers niet bereid tot het brengen van eenvoudige offers”, zij „missen het juiste inzicht in het groote geschiedkundig gebeuren”, zij „meen, dat zelfs hun kleine, benepen „heilge huisjes” op de bescherming van den staat mogen rekenen”. Welk een vergissing! Die „huisjes” beschermen? Goed, maar dan de bewoners erin en de deur dicht!

Brachmann laat zijn lezers niet in het onzekere. Het voornaamste vraagstuk is, zegt hij, dat van de erfzonde en erfschuld. Dat is het ook, maar om een andere reden dan hij meent. Van zonde wil de rassische levensbeschouwing niets weten. Sterker nog, wie de leer van de erfzonde verdedigt, saboteert, zegt Brachmann, bewust het rassische denken en geloof.

Alfred Rosenberg heeft verklaard, luidt het, dat het Duitsche volk niet „erfzondig”, maar „erfadelijk” is. En daarmee is „het beslissende woord gesproken”.

Maar, zoo antwoorden mensen als Hans Lilje en Küneth, mensen die voor de belijdenis opkomen, ook Luther heeft de leer van de erfzonde verkondigd. Hoe kan dan iemand, die (zooals Rosenberg) zich op Luther beroept, hem zelfs als den grooten Duitschen profeet voorstellen, dat stuk van „Luther's leer” — het Bijbelsche fundament zijner verkondiging — verwerpen?

Hoort nu wat Brachmann op deze vraag antwoordt. Zijn redeneering is weer zeer karakteristiek voor de wereldbeschouwing, welke hij voorstaat.

„Luther”, zoo luidt het, „kondigde o.a. de Roomsche priesterkerk den strijd op leven en dood aan, nadat hij ook haar onder de „wet der zonde” had geplaatst. Binnen het raam der voor 400 jaren gegeven mogelijkheden, was dat inderdaad een revolutionair werk van de grootste draagwijdte. Het Duitsche volk moet kennis nemen van de reusachtige tragiek, dat eens een oer-Duitsche man met een aan het Oosten ontleend wapen, omdat hem in de kerk geen ander ter beschikking stond, het spook eener vreemde wereld verdreef. Dat Luther dit wapen gebruikte, dat is het wat ons in hem treft. Ook daar, waar Luther de leer der erfzonde belijdt, is en blijft hij de man van het Germaansche protest, dat is van het Duitsche karakter. Daarover heeft niemand van Rosenberg's tegenstanders nog nagedacht. Hoe ontzettend kenmerkend is dat toch!”

„Trekken wij dus de conclusie, dat het in onze geschiedenis, ook voor vierhonderd jaar in Luther's dagen, in haar diepste wezen niet op de leer der erfzonde, maar op den man aankwam, die haar gebruikte, en op de wijze, waarop hij het deed. Dat betekent echter: nog nooit hebben in Duitschland leerstellingen, maar altijd heeft het Duitsche wezen beslist, dus dat wat erfadel is. Slechts één enkele maal was het in onze geschiedenis mogelijk, erfzonde en erfadel samen te noemen, juist voor 400 jaar, toen Luther in een waarlijk zeer bijzonder historisch uur, dat zoo nooit wederkeert, het woord nam. Wie dit uur wil generaliseren, zou daarmee het Duitsche volk rijk maken voor een onverdraaglijk minderwaardigheidsgevoel. In den onuitsprekelyk moeilijken strijd om het bestaan, die ons nu eenmaal opgelegd is — hij behoort tot het wezen der Duitsche geschiedenis — kunnen wij ons niet met eenige zondentheorie inlaten, die slechts verlamdend werkt, veeleer moeten wij met de noodzaak ons door lot en bestemming opgedrongen, het Duitsche volk een buitengewoon sterk vertrouwen in al zijn krachten schenken. Want slechts zoo zijn wij in staat ons te handhaven. Wij betreuen dat heelmaal niet. Het gaat om strijd en kracht en niet om eeuwige zaligheid en zonde. Wij zeggen nog eens met nadruk, dat onze Duitsche opvatting van het bestaan niets met de Oostersche, die o.m. in den Bijbel tot uitdrukking gebracht wordt, gemeen heeft. De strijd is het centrum van ons bestaan, zooals bij Luther. Deze opvatting en de Oostersche van volkomen oerloestand, erfzonde en verlossing, sluiten elkaar uit. Met andere woorden: ook en juist als religieus begrip heeft de leer der erfzonde geen plaats in onze wereld- en geschiedenisbeschouwing”.

Tot zoover Brachmann.

Hier openbaart zich de nuttigheidsmoraal in al haar verschrikking. Zulk een moraal laat zelfs het karakter der groote reformatoren niet onaangestast. Wanneer zij, zooals Luther, een plaats in de rijen der helden van de historie krijgen, ondergaan zij blijkbaar eerst een verandering, die hun wezen geheel misvormt, hen van alle karakter berooft.

De tijden zijn er niet naar zulke handelingen met een enkel veroordeelend woord af te doen. Een belangrijk deel der wereld leeft uit de beginselen, waarop die handelingen gebaseerd zijn; het tracht „historie te maken”, een „levensruimte” te bezetten; het komt met de pretentie een eeuwig rijk des vredes te stichten.

„De strijd is de vader aller dingen”, luidt zijn leuze. En in den strijd is volgens hem elk wapen „geoorloofd”. Tusschen den strijder nu en het wapen bestaat een eigenaardige relatie. Hij gebruikt het wapen, wanneer en zo lang het hem nuttig is. Hij kan het op ieder oogenblik wegwerpen, wanneer en omdat het „nuteloos wordt”.

Zóó gaat de nationaal-socialist met bepaalde leerstukken om. Zij zijn voor hem geen uitdrukking van geboden, waaraan hij zich onderwerpen moet; hij staat boven de wet.

Luther wordt in die beschouwingen tot een handig opportunist; bewonderd omdat hij op zoo buitengewoon verdienstelijke wijze, dat „vreemde wapen” der erfzonde gebruikte. Meent niet, luidt het, dat eenig andere band, dan „die der momentele doeltreffendheid”, Luther met dat werktuig verbond. O neen, als Duitsch man, haatte Luther ongetwijfeld dit stuk; het was hem vreemd. Maar hij wist er zich van te bedienen. Zooals de soldaat gifgas gebruikt. Het diende hem „om de gansche hiërarchie van orden, wereldpriesters, met zijn hogere en lagere geestelijkheid, met zijn talrijke wijdingen en sacramenten, met dit gansche menschenlijke middelaarsstelsel in religieuze zaken, in duizend stukken te houwelen”. En de fout van de Duitsche kerk is geweest, dat zij dit wapen niet aanstonds weggeworpen heeft, nadat het zijn taak volbracht had. Nu zal de „nieuwe, eigenlijk oeroude leer” dit opruimingswerk volbrengen.

Er bestaat slechts één woord voor zulk een beschouwing. Laten we het liever hier niet noemen. Brachmann noemt echter die (gelukkig fictieve) houding van Luther uiting van het „Germaansche karakter”.

A.

B. t. B.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Enkele opmerkingen in zake de Duitsche wet op de sterilisatie.

De Redactie heeft ons verzocht aan de bespreking van „Das Gesetz zur Verhütung erbkranken Nachwuchses”¹⁾ door den heer L. D. in „De Reformatie” van 1 Juli 1938 enkele opmerkingen van speciaal medischen aard toe te voegen. De doorlezing van dit geschrift gaf ons de navolgende opmerkingen in de pen.

Om het doel der wet te bereiken heeft men ingesteld den plicht tot aangifte van alle onder de wet vallende ziektegevallen. Deze plicht berust in de eerste plaats op iederen in Duitschland practiseerenden arts; verder op allen, die zich belasten met de genezing en onderzoek van of raadgeving aan zieken. Hoever dit laatste gaat blijkt duidelijk uit den aangehaalden Commentaar van Güt-Rudin-Rutke (blz. 30). Als beroepsgroepen, op wie, behalve de geneesheeren, de plicht tot aangifte rust, noemt deze commentaar: tandartsen, dentisten, verpleegsters, masseurs, masseuses, vroedvrouwen en — excusez du peu — kwakzalvers! De omstandigheid, dat op personen, die weinig of niets geleerd hebben van de ziekten, waarover het gaat²⁾, niettemin de plicht van aangifte berust, zou in hooge mate belachelijk zijn, indien de zaak zelve niet zoo ernstig ware. Het feit, dat men den aangifteplicht ook aan kwakzalvers heeft opgelegd, geeft blijk van een mentaliteit, die naar wij vermoeden geen enkel redelijk denkend mensch kan begrijpen of waardeeren.

Behalve op artsen en bovengenoemde beroepsgroepen berust de aangifteplicht verder op directeurs van ziekenhuizen, verpleeginstellingen, sanatoria, gestichten, gevangenis en d. d. Dat onder deze directeurs zich verschillende niet-medici bevinden, is blijkbaar geen bezwaar. Duidelijk wordt dit geïllustreerd door de uittalingen van Rutke over den plicht van den directeur eener stichting tot aangifte van verpleegden. Op de „31. Tagung der Orthopädischen Gesellschaft” in Aug. 1936 gehouden liet hij zich over deze materie als volgt uit: „Wat betreft de aangifte bevindt de directeur eener stichting zich in dezelfde positie als de arts in de vrije praktijk. Hij is dus ook bij verdachte gevallen tot aangifte verplicht... Ook de theoloog en de leeraar is als leider van een inrichting er ten volle verantwoordelijk voor, dat in zijn inrichting aan den plicht tot aangifte volledig voldaan wordt. Hij kan er zich niet achen

1) Eine Handreichung für die Schulung der in den evangelischen Anstalten und in der Wohlfahrtspflege wirkenden Kräfte. (Dr H. Harmsen.) Berlin-Dahlem, 1937.

2) Angeboren zwakzinnigheid, puberteitszwakzinnigheid, circulaire krankzinnigheid, epilepsie, St Vitusdans, erfelijke blindheid, erfelijke doofheid en erfelijke zware lichamelijke misvorming.

verschillen over geen gene, die de nalatigheid, boete opgel

Een twee maken, is v. tijd de me. wikkelden. de psyche v. kunnen lij. praktisch ge. krijgen. Het. wen op de. niet kunnen. niet meer. sommige. geven, voor. tische, resp. poneerde in. denkbeeldig. Keszler van. 148 in het. oord aanwe. 20 jaar, die. king kwam. stomp op; er werkelijk. bestaande is. te raken; goed te be. Vermeide. deeling van. seerde gees. zin van on. den. Bij an. standen aan. deze gevallen. predikant. zes” te doe. Opfer dem. dingt notwe. hierbij aan. phrasen slo. vinden.

Ten slotte een belang. wet, neerge. Gesetzes zu. vom 26. Ju. abortus ge. de sterilisat. zij het on. vrouw, ha. maanden is. schap ge. gezondheid. meermalen. consequent. halve reeds. Uit deze. op welk be. sterilisatie. geacht. Das. mooi ze oo. in sommige. contrabande. en geen di. mogen relig. offer worde. lichaam, wi. hart gaat. zelfs een ri. D.

3) Dr A. 89. Kampen. 4) Geiteere. praktijk. Stud. 5) Volledig. sche kanton. op 17 Nov. 15. gesteld, volge. ken op eugen. 6) Dr H. E. pen, 1928.

Dr W. A. v. De „Star. ca. die, uit. Amerika, s. rende C. zonderlijke. gezonden r. karakter. genomen. naar aanle. in Amerika. mogelijke. We hebt. rede gelez. blad gelez. wat we re. verbazing. ontwikkeld. uiteen te g.

Dr W. A. v. De „Star. ca. die, uit. Amerika, s. rende C. zonderlijke. gezonden r. karakter. genomen. naar aanle. in Amerika. mogelijke. We hebt. rede gelez. blad gelez. wat we re. verbazing. ontwikkeld. uiteen te g.

Dr W. A. v. De „Star. ca. die, uit. Amerika, s. rende C. zonderlijke. gezonden r. karakter. genomen. naar aanle. in Amerika. mogelijke. We hebt. rede gelez. blad gelez. wat we re. verbazing. ontwikkeld. uiteen te g.

Dr W. A. v. De „Star. ca. die, uit. Amerika, s. rende C. zonderlijke. gezonden r. karakter. genomen. naar aanle. in Amerika. mogelijke. We hebt. rede gelez. blad gelez. wat we re. verbazing. ontwikkeld. uiteen te g.